

บทที่ 7

รัฐธรรมนูญกับการพัฒนาการเมือง

การศึกษาเรื่องรัฐธรรมนูญในเมืองไทยนั้นได้มีมานาน ถ้าหากคิดตั้งแต่เวลาเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา แต่กระนั้นการศึกษาก็จะอยู่ที่แง่มุมทางกฎหมายมากกว่าแง่มุมทางการเมือง และมีส่วนน้อยมากที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์กับการพัฒนาการเมืองของไทย ทั้ง ๆ ที่การเมืองเรื่องของรัฐธรรมนูญนั้นเป็นเรื่องที่ ควรจะต้องศึกษากันให้รอบด้าน เพราะรัฐธรรมนูญได้รับการยกย่อง และ ยอมรับทั้งโดยนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ว่าเป็นหลักของ การปกครองแผ่นดิน เป็นแม่บทกฎหมายที่เป็นกติกาการเมืองของสังคม ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือรัฐธรรมนูญ จาริตประเพณี

เมื่อ พ.ศ. 2475 เพียง 30 วันหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติ ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว หลวงจักรปาณิศรีศิลวิสุทธิ ได้ เขียนอธิบายและวิจารณ์พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับแรกของประเทศในเชิงเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญของประเทศอื่น ๆ ประกอบด้วย นับเป็นหนังสือเล่มแรกภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แผ่นดินที่เขียนเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ หนังสือ การร่างรัฐธรรมนูญใหม่และ บทความเรื่องรัฐธรรมนูญ ของ ไพโรจน์ ชัยนาม ผู้บรรยายวิชากฎหมาย รัฐธรรมนูญในมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ก็เป็นหนังสือที่ เขียนเกี่ยวกับการร่างรัฐธรรมนูญอันเป็นเกณฑ์ทั่วไปที่น่าสนใจ เพราะพิมพ์ ออกมาเผยแพร่ในปี พ.ศ. 2488 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการพุดกันเกี่ยวกับการ แก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 จึงนับได้ว่าเป็นตำราไทยที่ว่า ด้วยรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบที่มีชื่ออีกเล่มหนึ่ง

ต่อจากนั้นได้มีคนเขียนเรื่องกฎหมายรัฐธรรมนูญออกมาเผยแพร่ ความรู้กับประชาชนในลักษณะตำราเรียนวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญกันอีก หลายคนเป็นตำราหลายเล่ม เช่น หลักรัฐธรรมนูญทั่วไป ของ หยุด แสงอุทัย หรือ เรื่องของรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง พร้อมด้วยรัฐธรรมนูญฉบับ ปัจจุบัน” ของ โกสินทร์ วงศ์สุรวัฒน์ เป็นต้น แต่หนังสือที่ศึกษาเจาะจง เรื่องธรรมนูญกับการเมืองไทยก็คืองานของเสน่ห์ จามริกชื่อ การเมืองไทยกับการพัฒนาการรัฐธรรมนูญ” อันเป็นงานที่ศึกษาทั้งการพัฒนาการเมืองไทยและ การพัฒนารัฐธรรมนูญ ผู้เขียนได้บอกจุดมุ่งหมายเอาไว้ว่า “เพื่อพิเคราะห์ อธิบายพัฒนาการของการจัดระบบสัมพันธภาพทางอำนาจ ในกระบวนการ เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการเมือง

การให้ความสำคัญกับประเด็นความสัมพันธ์ของการพัฒนาการเมือง ไทยกับนโยบายในรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับของผู้ศึกษาเองนั้นได้เกิดขึ้นมา เมื่อได้ มีโอกาสเป็นกรรมการพิจารณาร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ. 2534 ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่มีปัญหาถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากมาตั้งแต่ ตอนที่มีการร่าง และเมื่อประกาศใช้ก็ก่อให้เกิดปัญหาทางการเมืองในประเทศ เป็นอย่างมาก จนนำไปสู่เหตุการณ์ร้ายเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 และต่อมา ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับนี้อีกหลายครั้ง

ความสนใจที่จะศึกษาเรื่องรัฐธรรมนูญกับการพัฒนาการเมือง การเมืองครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ที่จะศึกษาเพื่อความเข้าใจภาวะการเมืองไทย ที่มีการเปลี่ยนแปลงในระยะเวลาที่ผ่านมาตลอดทั้งเจ็ดสิบกว่าปี

รัฐธรรมนูญ

สำหรับความหมายของรัฐธรรมนูญนั้น เราควรที่จะได้ดูที่คำจำกัด ความของรัฐธรรมนูญเองเป็นเรื่องแรก เพื่อให้มีความเข้าใจในเบื้องต้นที่ ชัดเจนตรงกัน แม้ว่าบัดนี้เมื่อกล่าวถึงรัฐธรรมนูญ จะมีผู้เข้าใจว่าเป็นเอกสารกฎหมายแล้วก็ตาม ไม่เหมือนสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แผ่นดินใหม่ๆ ที่มีคนแก่งกล่าวให้คิดกันว่า “รัฐธรรมนูญ” เป็นชื่อของ บุคคลที่เป็นทายาทของผู้นำในคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินของไทย

ที่จริงคำว่า “รัฐธรรมนูญ” นี้มีใช้เมื่อดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 และเป็นศัพท์บัญญัติของกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ที่ได้อธิบายความหมายไว้ชัดเจนว่า

ตามศัพท์แปลว่าระเบียบอำนาจหน้าที่ในการปกครองแผ่นดิน “รัฐธรรมนูญ” แปลว่าระเบียบอำนาจหน้าที่ และ “รัฐ” แปลว่าการ ปกครองแผ่นดิน เป็นคำที่ดัดแปลงมาจากวลีที่ว่า “พระธรรมนูญ การปกครองแผ่นดิน” เพื่อให้กะทัดรัดขึ้น และเพื่อให้เป็นศัพท์ ขลังตามสมควรแก่สภาพที่ศักดิ์สิทธิ์ คำว่า “รัฐธรรมนูญ” นี้เป็นคำ แปลมาจากภาษาฝรั่งว่า “Constitution” เพราะวิธีการปกครองแบบ นี้เป็นวิธีที่ดัดแปลงมาจากฝรั่ง ดังปรากฏในพระราชปรารภแห่ง รัฐธรรมนูญ (ฉบับที่ 2) ว่า “เพื่อให้สยามราชอาณาจักรได้มีการ ปกครองตามวิสัยอารยประเทศในสมัยปัจจุบัน”

มีนักวิชาการทั้งต่างประเทศและไทยได้ให้ความหมายของรัฐธรรมนูญ ไว้หลายราย นักวิชาการรัฐศาสตร์ของฝรั่งเศสชื่อ ออสติน แรนนี ได้ให้คำนิยามของรัฐธรรมนูญไว้อย่างสั้นๆ แต่ชัดเจนดีว่า “รัฐธรรมนูญคือกฎข้อบังคับ พื้นฐาน ไม่ว่าจะกลายเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ตาม ทั้งที่เป็นกฎหมายหรือ มิใช่กฎหมายซึ่งใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศ”

สำหรับนักวิชาการไทยนั้น หลวงประดิษฐ์มนูธรรม หรือ ปรีดี พนมยงค์ ได้เขียนไว้ในตำรากฎหมายปกครองที่ใช้สอนหนังสือนักศึกษาว่า “กฎหมายธรรมนูญการปกครองแผ่นดินเป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงระเบียบ แห่งอำนาจสูงสุดในแผ่นดินทั้งหลายและวิธีดำเนินการทั่วไปแห่งอำนาจเหล่านี้ หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ากฎหมายธรรมนูญการปกครองวางหลักทั่วไป แห่งอำนาจสูงสุดในประเทศ”

หยุด แสงอุทัย กล่าวถึงรัฐธรรมนูญตามความหมายในทางกฎหมาย เอาไว้ว่าเป็น “กฎหมายที่กำหนดระเบียบแห่งอำนาจสูงสุดในรัฐ และความ สัมพันธระหว่างอำนาจด้วยกัน จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญตามความหมาย ในทางกฎหมายนี้ย่อมจะกล่าวถึงเจ้าของอำนาจสูงสุด (คือเป็นของพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวหรือเป็นของประชาชนผู้ใช้อำนาจสูงสุด (คือใครเป็นผู้ใช้) การแบ่งแยกอำนาจ (เฉพาะในระบอบประชาธิปไตยซึ่งโดยปกติก็แบ่งเป็น อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการ) ความสัมพันธ์ระหว่าง อำนาจสูงสุดเหล่านี้ต่อกันและกัน”

วิชญ์ เครื่องงาม เขียนถึงรัฐธรรมนูญไว้ว่า “เป็นกฎหมายสาขามหาชน ซึ่งว่าด้วยกฎเกณฑ์การปกครองประเทศอันบัญญัติลงไว้ หรือปรากฏอยู่ใน รัฐธรรมนูญไม่ว่าชนิดที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือจะเป็นเพียงจารีตประเพณี

ทั้งท่านยังได้ระบุถึงความเกี่ยวพันของอำนาจผู้ปกครองกับผู้ถูก ปกครองอีกด้วยว่า

“สำหรับผู้เขียนเอง มีความเห็นว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมาย ที่เกี่ยวกับเกณฑ์การปกครองประเทศ หรือถ้าจะกล่าวในเชิงทฤษฎี ก็เป็นว่า รัฐธรรมนูญคือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอำนาจสูงสุดของรัฐ เริ่มต้นก็เป็นการจำกัดอำนาจของผู้ปกครอง ไม่ว่าจะราษฎรจะ พร้อมใจกันจำกัด เช่น รัฐธรรมนูญอังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา หรือผู้ปกครองจะยอมจำกัดอำนาจตัวเอง เช่น รัฐธรรมนูญญี่ปุ่น พ.ศ. 2432 รัฐธรรมนูญรัสเซีย พ.ศ. 2449 รัฐธรรมนูญโมนาโก พ.ศ. 2454 หรือรัฐธรรมนูญเอธิโอเปีย พ.ศ. 2474 ก็ตาม ต่อจากนั้น ก็สร้างหรือรับรองอำนาจต่าง ๆ ขึ้น เช่นรับรองว่า “อำนาจอธิปไตย เป็นของใคร ใครเป็นผู้ใช้ ใช้อย่างไร อำนาจอธิปไตย อำนาจ บริหาร และอำนาจตุลาการมีการจัดระเบียบอย่างไร ประการสุดท้าย รัฐธรรมนูญกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจเหล่านั้น”

ฉะนั้นความสำคัญโดยทั่วไปของรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรจึง เป็นที่ประจักษ์ ประชาชนได้ยอมรับ ทำให้รัฐธรรมนูญเป็นสถาบันการ อันเป็นที่รู้จักกันมากในหลายประเทศตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 ประชาชนเองเมื่อจะต่อสู้เรียกร้องต่อผู้ปกครองก็จะอ้างรัฐธรรมนูญเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองและป้องกันการถูกรังแกจากผู้มีอำนาจ ทางฝ่ายผู้ปกครองเองก็อ้างรัฐธรรมนูญเพื่ออ้างความชอบธรรมแห่งอำนาจปกครองเพื่อจะอยู่ในอำนาจ และแม้แต่คนที่ยังไม่มีอำนาจหากต้องการอำนาจก็ยังต้องอ้างรัฐธรรมนูญ เพื่อแสวงหาอำนาจที่ต้องการ

ความสำคัญของรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรที่มีต่อระบอบ การเมืองของประเทศที่เกิดใหม่กับประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงระบอบ การเมืองโดยฉับพลันนั้นมีอยู่มาก เนื่องจากประเทศเหล่านี้มีขั้นตอนในการ พัฒนาสังคมที่แตกต่างกว่าประเทศในสังคมตะวันตกหลายประเทศที่มี การพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ดังจะเห็นได้ว่า ในกรณีที่เป็นประเทศ เกิดใหม่นั้น ก็หมายความว่าประเทศเกิดใหม่ไม่ได้เป็นประเทศที่อิสระมีเอกราชมานาน เพราะตกเป็นเมืองขึ้นหรือดินแดนในอารักขาของประเทศอื่น มาก่อน การพัฒนาระบบการปกครองจึงชะงักงันหยุดไปในช่วงเวลาหนึ่งๆ อาจสั้นหรือยาว ขึ้นอยู่กับระยะเวลาของการตกไปอยู่ใต้ อำนาจปกครองของ มหาอำนาจอื่น ตอนที่จะได้รับเอกราชจึงต้องมีกติกาของแผ่นดินกำหนด อำนาจหรือรูปแบบการปกครองใหม่ให้ชัดเจนเป็นตัวรัฐธรรมนูญของประเทศ

ส่วนประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างรวดเร็วนั้นบาง ประเทศอาจรักษาความเป็นเอกราชมาได้ แต่ระบอบการปกครองเดิม วิวัฒนาการปรับเปลี่ยนไม่ทันกับกระแสของการเปลี่ยนแปลง ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองโดยฉับพลันไปสู่ระบอบการปกครองใหม่ โดยทันที ไม่มีโอกาสที่จะมีวิวัฒนาการทางการเมืองที่ค่อยเป็นค่อยไป การมี กติกาของแผ่นดินที่เป็นลายลักษณ์อักษรจึงเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้นรัฐธรรมนูญ ลายลักษณ์อักษรจึงมีความหมายมากสำหรับประเทศเหล่านี้ด้วยเหมือนกัน

ประเทศไทยของเราเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จึง ต้องมีรัฐธรรมนูญลายลักษณ์ อักษรออกมาเป็นกติกาของแผ่นดินที่กำหนดทั้งอำนาจการปกครอง รูปแบบการปกครองกับสิทธิและเสรีภาพ ของ ประชาชนของประเทศเป็นสำคัญ การเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยฉับพลัน ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 นั้น ถือได้ว่าเป็นการรัฐประหาร มิได้มี วิวัฒนาการอย่างค่อยเป็นค่อยไป หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเป็นการนำเอาระบอบการปกครองใหม่ที่อ้างว่าให้อำนาจ ให้สิทธิเสรีภาพ แก่ประชาชน เปลี่ยนความคิดในเรื่องสิทธิและเสรีภาพทางการเมืองอันเป็น เรื่องใหม่ ดังนั้นการเขียนระบุไว้เป็นลายลักษณ์

อักษรเพื่อให้รับรู้กันโดยทั่วไปในสังคมถึงรูปแบบของคณะรัฐบาล รัฐสภา และศาล ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจต่าง ๆ ในสังคม จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะจะได้เป็น เอกสารลายลักษณ์อักษรที่สามารถแสดงให้ดู ถือเป็นกติกาของแผ่นดินที่ต้องยอมรับกันโดยทั่วไปได้

แต่ก็อย่านี้ว่าประเทศไทยจะไม่มีรัฐธรรมนูญที่เป็นจารีตประเพณี เสียเลย ประเทศที่มีการพัฒนาสังคมและการเมืองมาอย่างยาวนาน มีราชอาณาจักรที่สืบต่อกันมาอย่างน้อยก็จากสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา ธนบุรี จน เข้ามาถึงสมัยรัตนโกสินทร์นั้น จารีตประเพณีที่เป็นบรรทัดฐานในการปกครองบ้านเมืองย่อมมีอยู่

“ส่วนในกรุงสยามนั้น แม้แต่เดิมมาไม่เคยมีกฎหมายอันจะเรียกได้ ว่าเป็นธรรมนูญปกครองก็ดี แต่ก็มีหลักบางอย่างซึ่งผู้ปกครองประเทศยอม ถือตาม เช่น พระมหากษัตริย์แต่โบราณมาต่างก็พยายามบำเพ็ญพระองค์ อยู่ในทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร จรรยา เป็นต้น นี่ก็เป็นการจ อำนาจกษัตริย์อย่างหนึ่ง ซึ่งราชาใดไม่ ถือตามก็มักมีผลร้ายมาถึงตัวตน มักมีการโค่นราชบัลลังก์เปลี่ยนกษัตริย์วงศ์ใหม่ เป็นต้น

จากความเห็นที่ได้แสดงมาแล้วอย่างหนึ่ง ประกอบกับความเคยชิน ในการอ้างอิงตัวบทกฎหมายเป็นหลักในการดำเนินกิจการสาธารณะในสังคมไทย ประกอบกัน ทำให้เชื่อได้ว่ารัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรจะเป็นเกณฑ์สำคัญ ทางการเมือง ฉะนั้นการที่จะเข้าใจลักษณะการปกครองและรูปแบบของ รัฐบาลในแต่ละยุคแต่ละสมัย จึงควรที่จะดูจากตัวรัฐธรรมนูญที่บังคับใช้อยู่ ในแต่ละสมัย เจตจำนงที่เด่นชัดมักปรากฏในตัวรัฐธรรมนูญ การดูอย่างนี้ เป็นการดูการเมืองตามนัยของรัฐธรรมนูญ

ขณะเดียวกันปัจจัยอื่นที่สำคัญและอาจเป็นตัวการที่ทำให้การ เปลี่ยนแปลงทางการเมืองแต่ละช่วงเกิดขึ้น ก็จะถูกนำมาพิจารณาประกอบ ด้วย ทั้งรัฐธรรมนูญที่ถูกเอามาใช้เพื่อเป็นกติกาความชอบธรรม หรือ บางที ใช้เป็นเครื่องมือรับรองระบบอำนาจอธิปไตย สร้างความชอบธรรมให้แก่คณะ ผู้ปกครองนั้นก็มีแง่มุมที่ แตกต่างกันในการพิจารณา แต่เชื่อได้ว่ารัฐธรรมนูญ ได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการเมืองในสังคมอย่าง แน่นนอน บทบาทที่ว่านี้ จะเป็นอย่างไร จึงเป็นเรื่องที่จะต้องวิเคราะห์กันดู อันรัฐธรรมนูญของไทย ที่เป็นลาย ลักษณ์อักษรนั้นมีได้มีอยู่เพียงฉบับเดียวหากมีอยู่หลายฉบับนับ ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา จากพระราชบัญญัติ ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 ที่ประกาศใช้หลัง วัน เปลี่ยนแปลงการปกครองเพียง 3 วัน และรัฐธรรมนูญ ฉบับวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ที่มีคณะผู้ร่าง รัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็ถูกเรียกกันว่า “ฉบับถาวร” เพราะนี่น่าจะอยู่ได้ถาวรก็หาได้ถาวรไม่ การร่างรัฐธรรมนูญ ใหม่ โดยสันติวิธีที่ดีหรือการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองโดยการใช้กำลังที่นำไปสู่ การร่างรัฐธรรมนูญใหม่ที่ดี ทำ ให้บัดนี้เมืองไทยมีรัฐธรรมนูญรวมทั้งหมด ด้วยกัน 17 ฉบับเรียงกันดังนี้

1. พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475
2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475
3. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 แต่มีผลบังคับใช้ ในวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 ซึ่งเป็นวันที่พิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา

4. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2490 ประกาศใช้ในวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 หลังวันยึดอำนาจ ของคณะรัฐประหารเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 เพียงหนึ่งวัน
5. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2492 (ในวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2494 คณะผู้บริหารประเทศชั่วคราวได้ประกาศนำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ 10 ธันวาคม พุทธศักราช 2475 พร้อมกับรัฐธรรมนูญ ที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับดังกล่าวมาใช้ไปพลางก่อน)
6. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 4 เพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2495
7. ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 25 - ประกาศใช้เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2502
8. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2511
9. ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2515
10. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2517
11. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 การประกาศใช้เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2519
12. ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520
13. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2521
14. ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2534
15. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2534
16. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540
17. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2549
18. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550
19. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2557

ในการศึกษาถึงรัฐธรรมนูญกับการพัฒนาการเมืองไทยจึงมิใช่การ ศึกษาเพียงรัฐธรรมนูญฉบับใดฉบับ หนึ่งเพียงฉบับเดียว หากแต่จะต้อง ศึกษาทุกฉบับ อย่างไรก็ตามความสำคัญของรัฐธรรมนูญหรือธรรมนูญ การปกครองแต่ละฉบับนั้นก็มีความสำคัญทางการเมืองไม่เท่ากัน ทั้ง ๆ ที่บาง ฉบับมีเนื้อหาจำนวนมากไม่ มากนักหากแต่สำคัญยิ่ง หรือบางฉบับมี จำนวนมาตรามากกว่าแต่ก็เป็นฉบับที่มีในภายหลัง น้ำหนักและ ความสำคัญของเนื้อหาสาระอาจน้อยลงมาก็ได้

การพัฒนาการเมือง

ในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเมือง หากเราลองนึกถึงความคิดใน การพัฒนาการเมืองเราก็จะพบว่า ความคิดในเรื่องการพัฒนาการเมืองนั้นเป็น ความคิดของนักการศึกษาโลกตะวันตกที่เอามาใช้ศึกษาประเทศที่ เกิดใหม่ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศที่เกิดใหม่เหล่านี้มีสภาพการณ์ หลายอย่างแตกต่างจาก ประเทศตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมและ ขนบธรรมเนียมประเพณี ดังนั้นการศึกษาที่มองในเรื่อง พฤติกรรมประชาชน จึงได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมือง

ย้อนไปดูตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ดินแดนหลาย แห่งในโลกซึ่งเคยตกเป็นอาณานิคม ของชาติฝรั่งตะวันตกต่างพากันได้รับ เอกราชเป็นประเทศขึ้นมาใหม่ในสังคมของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ประเทศเหล่านี้ต่อมาเรียกกันว่า “โลกที่สาม” คือเป็นดินแดนที่ต่างไปกว่า ประเทศเดิมๆ ที่มีอยู่ ซึ่งถูกแบ่ง คร่าวๆ ได้เป็นสองประเภทใหญ่ๆ มีโลก ฝ่ายที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยตะวันตกและใช้ระบบ เศรษฐกิจ ทุนนิยม กับกลุ่มประเทศที่ปกครองโดยระบอบเผด็จการและระบบเศรษฐกิจ แบบคอมมิวนิสต์

ประเทศในโลกที่สามนั้นแม้ว่าส่วนมากจะเป็นดินแดนอาณานิคม เดิมก็จริงอยู่ แต่เขาก็ได้นับเอา ประเทศที่แม้รักษาเอกราชอยู่ได้แต่ความ ก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมยังล้าหลังเข้าไปด้วย เช่น ประเทศไทย อิหร่าน เนปาลและตุรกี ประเทศเหล่านี้ถึงจะไม่ตกเป็นอาณานิคมใคร ในแง่กฎหมายก็ตามที ก็ ยังเป็นประเทศที่นับได้ว่าอยู่ในกลุ่มโลกที่สามด้วย

ลักษณะเด่นที่สำคัญอย่างหนึ่งของประเทศในโลกที่สามนั้นได้แก่ ความยากจน ความยากจนของ ประเทศในโลกที่สามเหล่านี้อาจพูดได้ทั้งใน แง่ความยากจนอย่างแท้จริง (an absolute sense) กับความ ยากจนในแง่ เปรียบเทียบ (a relative sense) ความยากจนแท้จริงนั้นหมายความว่า ท่ามกลางเรื่องต่าง ๆ อีก หลายสิ่งหลายอย่าง ปรากฏว่าประชาชนเป็นจำนวน มากในดินแดนนี้ไม่ได้มีอาหารกินอย่างเพียงพอต่อความ จำเป็น (under nourished) คือขาดอาหารทำให้ร่างกายอ่อนแอ ง่ายต่อการมีโรคพยาธิ เบียดเบียน ไม่ได้รับ หรือหากได้รับการรักษาพยาบาลก็มีอยู่ในระดับ น้อยมาก และคนส่วนมากจะอ่าน (ภาษา) ไม่ออก เขียน (ภาษา) ไม่ได้ เมื่อ สภาพเช่นนี้เกิดขึ้นไม่ว่าจะเอามาตรฐานใดมาวัด ความยากจนก็มีอยู่แน่นอน จริง ๆ ส่วน ความจนในแง่เปรียบเทียบนั้น หมายถึงเมื่อเราพูดว่าประเทศใด จนเราก็หมายถึงเพียงว่า ประชาชนส่วนใหญ่มี มาตรฐานการดำรงชีพต่ำกว่าที่ ประชาชนของประเทศอื่น ๆ เขามีกันอยู่

ลักษณะอีกประการหนึ่งก็คือประเทศเหล่านี้เป็นดินแดนที่ประชาชน ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักทาง เกษตรกรรม การพาณิชย์กรรม และการอุตสาหกรรมที่มีอยู่ก็เพียงเล็กน้อยและเป็นเพียงอุตสาหกรรมขั้นต้น พุดง่าย ๆ ประเทศ เหล่านี้ล้วนแต่ด้อยพัฒนาทางด้านพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรมทั้งสิ้น เมื่อ

ตอนที่ตกเป็นอาณานิคมของประเทศในยุโรปที่เจริญทางอุตสาหกรรมกับ พาณิชยกรรมแล้วนั้น ประเทศเมืองแม่ก็มีได้เพื่อแม่แผ่นดินแดนอาณานิคม แต่อย่างไร ทั้งนี้เพราะประเทศเมืองแม่ล้วนแต่ต้องการวัตถุดิบ อันได้แก่ พืชพันธุ์ธัญญาหารและแร่ธาตุ จากดินแดนอาณานิคมไปป้อนโรงงาน อุตสาหกรรมที่เมืองแม่ เพื่อทำความเจริญและความก้าวหน้าทางวิทยาการ และอุตสาหกรรมให้แก่เมืองแม่เป็นสำคัญ ดินแดนอาณานิคมนั้นแทบจะ ไม่ได้รับผลของความเจริญนั้นเลยก็ว่าได้ ไม่ว่าจะด้านการศึกษาหรือการ สาธารณสุข หรือความรู้เกี่ยวกับทางช่างกลเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ตามที่ ดินแดน อาณานิคมมิได้ถูกทำให้เป็นเมืองขึ้นทางการเมืองแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังคงต้องเป็นเมืองขึ้นทางเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษาด้วย ความเป็นเมืองขึ้น อย่างหลังๆ นี้ จะเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาของประเทศเหล่านี้ ในภายหลังเมื่อได้รับเอกราชและมีความอิสระทางการเมือง ทั้งนี้เพราะ “สภาพเมืองขึ้น” ทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนวิชาการยังไม่หมดไปแต่ประการใด

แต่ก่อนนั้นการที่ดินแดนเหล่านี้ยากจนก็ไม่ได้เป็นที่กังวลต่อชาติ ที่เจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมแต่ประการใด บรรดาประเทศ ที่มีพลเมืองได้ร่ำเรียนมากกว่ารู้มากกว่ามีได้สนใจจะพัฒนาดินแดนเหล่านี้เลย การเข้ามายุ่งเกี่ยวกับดินแดนเหล่านี้ตั้งแต่เริ่มแรกก็หวังผลทางค้าขาย คือหา ตลาดปลดปล่อยสินค้าที่ตัวผลิตขึ้นมาเป็นกายเป็นกอง และก็นำแหล่งซื้อวัตถุดิบราคาถูกไปประกอบเพื่อส่งออกมาขายใหม่ในราคาที่แสนแพง นโยบายการหาตลาดและแหล่งวัตถุดิบที่ประเทศที่ศิวิไลซ์หรือประเทศ ที่เรียกกันว่าอารยประเทศปฏิบัติกัน ว่ากันเป็นสำนวนไทยได้ว่าเป็นวิธีการ “ไม่ได้ด้วยเล่ห์ก็เอาด้วยกล ไม่ได้ด้วยมนต์ก็เอาด้วยคาถา” อัน “คาถา” ที่ว่า นี้ก็คือกำลังนั่นเอง แต่แรกเรือสินค้าของชาติเหล่านี้ก็จะมาติดต่อกับค้าขาย ด้วยเรียกว่าเริ่มต้นกันด้วยการพาณิชย์ แล้วก็ลงเอยด้วยการเมือง คือเอา เป็นเมืองขึ้นเสียเลย ที่ไม่เอาเป็นเมืองขึ้นตรง ๆ ก็ขู่เข็ญกัน ตัดแบ่งดินแดน ตามความพอใจบ้าง สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในสามทวีปของโลกเป็นสำคัญ เช่นที่ อเมริกากลางและใต้ ที่แอฟริกา ที่เอเชีย อ่านดูจากหนังสือประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่เป็นได้พบ ไม่ว่าจะเขียนกัน ในรูปใดก็ตามที่ ในเอเชียนั้น ญี่ปุ่น จีน และอินเดียก็โดนมาแล้วทั้งนั้น ไม่ว่าจะเรียกขานนโยบายเปิดประตูหรืออย่างไรก็ตาม ประเทศไทยนั้นแม้จะไม่ตกเป็นเมืองขึ้น เราก็ต้องถูกบังคับให้ ใช้ระบบภาษีแค่ 100 ชัก 3 หรือวันใดวันหนึ่งก็มีเรือปืนต่างชาติผ่านป้อม พระจุลฯ เข้ามาในลำน้ำเจ้าพระยา เช่น เหตุการณ์ ร.ศ. 112 เป็นต้น

ประเทศที่เจริญทางอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมเริ่มมากลับใจ ต้องการจะให้ประเทศเกิดใหม่หรือประเทศที่มีอิสรภาพอยู่เดิมแต่ยังไม่ เจริญก้าวหน้าทางพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมให้เจริญขึ้นมาบ้างเล็กน้อย ก็เพราะภาวะการณ์หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นนั่นเอง ภาวะการณ์นี้ ถูกเรียกกันโดยทั่ว ๆ ไปว่า “สงครามเย็น” (Cold War) สงครามนี้แม้จะเย็น แต่ก็มีอันตรายได้เหมือนกัน เขาไม่เรียกว่าสงครามร้อน เพราะมหาอำนาจยังไม่รบกันจริง ๆ หากแต่ว่ามีจะสนับสนุนให้ชาติลูกน้อง “ลูกกะโล่” ของตน รบกันไปในเขตจำกัด ซึ่งบางทีเลยเรียกกันว่า สงครามแบบจำกัดคือจำกัดไม่ ให้ “พีบีเอ็ม” รบกันเองให้ลูกน้องตายแทนเป็นส่วนมากและลูกพีก็ทำสงคราม ทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางถ้อยคำ เล่นงานซึ่งกันและกัน ทางทหารนั้น ก็จำกัดอย่างที่ว่า สงครามนี้ก็เป็นสงครามโลกสองค่าย คือค่ายหนึ่งเป็นค่ายคอมมิวนิสต์อีกค่ายหนึ่งได้แก่ กลุ่มประเทศตะวันตก ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้ สถาปนาตนเองด้วยถ้อยคำที่ไพเราะด้วยกันทั้งคู่ว่า ค่ายประชาธิปไตยประชาชนกับค่ายเสรีประชาธิปไตยเรียงกันตามลำดับ

ที่จริงแล้วประเทศคอมมิวนิสต์ประเทศแรกในโลกเกิดขึ้นตั้งแต่ ระหว่างสงครามโลกครั้งที่หนึ่งใน พ.ศ. 2460 เมื่อพรรคบอลเชวิคได้ยึด อำนาจการปกครองสำเร็จในราชอาณาจักรรัสเซีย ประเทศนี้ก็ประเทศคอมมิวนิสต์ตั้งแต่นั้นมา ตอนนั้นถึงแม้ฝ่ายตะวันตกจะเกลียดและกลัวลัทธิคอมมิวนิสต์ก็เป็นการเกลียดและกลัวว่าลัทธินี้จะแพร่เข้าไปในยุโรปหรืออเมริกาเท่านั้น ทั้งในระยะนั้นการปฏิวัติโลกที่ทางฝ่ายคอมมิวนิสต์คิดจะก่อ ก็เป็นการปฏิวัติในยุโรปเท่านั้นเองด้วย ดินแดนอาณานิคมยังเป็นสถานที่ซึ่ง ยังไม่ “สุก” พอสำหรับการปฏิวัติ จริงอยู่งานเขียนระบบจักรวรรดินิยม ของเลนินจะได้เริ่มกล่าวถึงดินแดนอาณานิคมอย่างจริงจังมากขึ้น แต่ในทาง ปฏิบัติก็ยังไม่มียะไรมากสำหรับดินแดนเหล่านี้ ทว่าการปฏิวัติในยุโรปเอง นอกจากรัสเซียแล้ว ฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็เป็นฝ่ายปราชัย การปฏิวัติยิวยาวอยู่ เพียงระยะสั้นในฮังการีและเบรสลาเวีย แสดงให้เห็นว่าคอมมิวนิสต์ขยายตัว ไม่ได้ ทำให้แนวความคิดตั้ง “สังคมนิยมประเทศเดียว” เสียก่อนของสตาลิน ซึ่งเป็นผู้นำรัสเซียคนต่อจากเลนินเป็นที่ยอมรับและปฏิบัติได้อย่างดีที่สุดใน รัสเซีย แต่ฝ่ายตะวันตกก็ยังมีหวังว่าไม่นานนักคอมมิวนิสต์รัสเซีย ก็จะพัง ฝ่ายต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่นิยมเสรีประชาธิปไตยและทุนนิยมจะ กลับมาได้ อำนาจจนได้ โดยฝ่ายนี้พยายามอย่างยิ่งที่จะตัดขาดให้สหภาพ โซเวียตอยู่โดดเดี่ยวโดยบิบบางเศรษฐกิจแต่คอมมิวนิสต์รัสเซียกลับอยู่ได้ โดยผ่านสงครามโลกมาได้ทั้งสองครั้ง โดยเฉพาะครั้งหลังผ่านสงครามโลก มา กลายเป็นประเทศอภิมหาอำนาจประเทศหนึ่งในสองประเทศที่เท่าเทียม สหรัฐอเมริกา

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง นอกจากสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นประเทศ คอมมิวนิสต์ประเทศแรก จะกลายมาเป็น “พี่เบิ้ม” ในจำนวนหนึ่งในสองแล้ว ชาติคอมมิวนิสต์ก็เพิ่มจำนวนขึ้นจากประเทศเดียวเป็นหลายประเทศ ในดินแดนยุโรปตะวันออก และเพียงอีก 4 ปี หลังสงครามโลกครั้งที่สอง สงครามกลางเมืองจีนระหว่างฝ่ายนิยมคอมมิวนิสต์กับฝ่ายก๊กมินตั๋งก็ถึง จุดที่ฝ่ายหลังปราชัย ประเทศจีนซึ่งเป็นประเทศที่ด้อยพัฒนาในทาง อุตสาหกรรมเป็นประเทศกสิกรรมที่มีประชาชนมากมาย มีดินแดนกว้าง ใหญ่มหาศาลในทวีปเอเชียก็กลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ขึ้นมาอีกประเทศหนึ่ง

ดังนั้น เท่าที่ดูจากเหตุการณ์และภาวะการณ์หลังสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว จะเห็นได้ว่าแรงกระตุ้นที่ทำให้ความคิดที่จะพัฒนาดินแดน อาณานิคมเดิมนั้นมาจากเหตุ 2 ประการ

1. ดินแดนอาณานิคมต่าง ๆ พวกกันได้รับเอกราชเป็นประเทศเกิด ใหม่เป็นจำนวนมาก
2. การแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์และการมีกลุ่มประเทศ คอมมิวนิสต์เกิดขึ้น

ในข้อแรกนั้นเป็นผลที่ต่อเนื่องมาจากมีองค์การสหประชาชาติ ซึ่ง เป็นองค์การโลกที่มีข้ออ้างว่าต้องส่งเสริมให้ประชาชนในดินแดนต่าง ๆ ตัดสินใจด้วยตัวเองอย่างหนึ่ง เรียกว่าแรงของสังคมนิยมระหว่างประเทศ ที่ตะล่อมให้ประเทศเมืองแม่จำต้องละทิ้งระบบล่าเมืองขึ้นหรือเก็บเมืองขึ้นไว้ เป็นขี้ข้าต่อไปอย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่งเป็นผลของการที่คนชาติพื้นเมือง กระตือรือร้นและตื่นรนอย่างเต็มที่ในการแสวงหาอิสรภาพให้ประเทศของตน ประสบการณ์จากสงครามโลกครั้งที่สองช่วยให้ทั้งความรู้ความคิดแก่คน พื้นเมืองที่จะกลายเป็นนักกู้ชาติตัวงของชาติตนต่อไป ความรู้ที่ได้รับนั้นก็ เป็นความรู้ทางทหารซึ่งเมืองแม่จำเป็นที่จะต้องถ่ายทอดให้เพื่อเอาคนพื้นเมืองเหล่านี้ไปเป็นกำลังช่วยรบในสงคราม ทั้งพวกนี้ยังได้ความคิด เห็นอิสรภาพของชาติเป็นสิ่งสำคัญ แต่เดิมคนพื้นเมืองซึ่งเคยเห็น เป็นเจ้า อย่างที่มีการเรียกขานกันที่ซาร์บาห์ว่า “ไวท์ ราชา” (White Raja) เพราะคนผิวขาวที่เข้ามามีความรู้ดีกว่าก็ดูฉลาดกว่าทำอะไรแปลกใหม่ได้ดีกว่าตัวอย่างในไทยก็

ที่เจ้าพระยาวิชาเยนทร์ซึ่งป็นใหญ่เป็นต้น โดยใช้ เป็นเครื่องซึ่งข้าร้ายยังมีอาวุธที่ทันสมัยกว่าจึงถือเอาว่าคนผิวขาวนั้นเหนือกว่า จะมาเป็นนายก็ยอมอย่างง่าย ๆ แต่ในสงครามโลกครั้งที่สอง โดยเฉพาะ คนในเอเชียได้พบเห็นกับตัวเองว่าคนผิวขาวที่ตัวเคยเห็นว่าวิเศษ ฉลาด แข็งแกร่งหรือตัวโตนั้นก็แพและเป็นเชลยคนเอเชียได้เหมือนกันคือ แพ้ญี่ปุ่น ซึ่งเป็นคนเอเชียผิวเหลือง ตัวเล็ก กล่าวได้ว่าสิ่งเหล่านี้ทำให้คน พื้นเมือง มีความมั่นใจในความสามารถของตัวเองมากขึ้น และอย่างน้อย ที่สุดก็เห็นว่าการเป็นเมืองขึ้นทางการเมืองนั้นเป็นสิ่งที่จะยอมรับไม่ได้เสีย แล้วในยุคปัจจุบัน

ทางด้านชาติผิวขาวด้วยกันเองหลังสงครามโลกครั้งนี้ ฝ่ายเสรีนิยม ที่นิยมความเป็นอิสระและมองในแง่มนุษยธรรมมากกว่าพวกอนุรักษนิยม หรือพวกราชาธิปไตยก็กลับได้อำนาจปกครอง ฉะนั้นท่าที่ต่อดินแดนอาณานิคมจึงเปลี่ยนไปบ้าง ทั้งชาติเจ้าของอาณานิคมเองก็สะบักสะบอมจาก สงครามโลกครั้งที่สองมากพอสมควร ประเทศที่เคยเป็นมหาอำนาจ ก็กลายเป็นมหาอำนาจชั้นสองลงมา มีแต่สหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต ซึ่งสหรัฐอเมริกา ก่อ อิสรภาพทางการเมืองมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง สงครามโลกครั้งที่สองแล้วสหรัฐอเมริกา ก็ปล่อยให้ดินแดนนี้เป็นบ ฉะนั้นสหรัฐฯ จึงดำเนินนโยบายให้ประเทศพันธมิตรฝ่ายตนให้อิสรภาพแก่ดินแดนอาณานิคมต่าง ๆ โดยใช้การตะล่อมบ้างบีบบ้างเพื่อให้ประเทศ เมืองเมียนยอม

นับว่าผู้วางนโยบายของสหรัฐฯ มีสายตาไกลไม่น้อย ที่เห็นว่าระบบ อาณานิคมเป็นเรื่องทันสมัยของยุคกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 ประเทศ อาณานิคมจะรวมหัวกันเพื่อแบ่งเขตอิทธิพลอย่างที่เคยเป็นมานั้นจึงลำบาก ทั้งนี้เพราะถ้าต้นตอแห่งดินแดนอาณานิคมไว้สไป และใช้วิธีกดขี่ขูดรีด แบบเดิมที่ทำมา ก็มีใช้จะคงรักษาดินแดนเหล่านี้ไว้ได้เช่น กรณีฝรั่งเศสกับ แอลจีเรีย หากจะเป็นการผลักดันให้ดินแดนเหล่านี้ตกอยู่ในอำนาจของ นักกู้ชาติที่หันไปรับความสนับสนุนจากค่ายคอมมิวนิสต์ได้ด้วย ซึ่งสหรัฐฯ เองก็ลาดเซ็นกันในการนี้เวียดนามกับโฮจิมินห์มาแล้ว

ในข้อที่สอง การที่มีกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์เกิดขึ้นนั้นได้ทำให้ ประเทศที่เพิ่งจะได้รับอิสรภาพสามารถมีทางเลือกที่จะเข้าร่วมกลุ่มกับฝ่าย หนึ่งได้ ไม่ว่าจะกลุ่มตะวันตกหรือกลุ่มคอมมิวนิสต์ แต่กลุ่มคอมมิวนิสต์นั้น ดูจะได้เปรียบกว่าด้วยกลุ่มนี้ไม่ได้เป็นประเทศนักล่าอาณานิคมเดิม จึงไม่ได้ เป็นที่เกลียดฝังหัวหรือมีความแค้นที่สะสมไว้ในอดีตมาจ้ใจ ทว่ากลุ่มนี้ก็มี จุดอ่อนที่ไม่พอจะส่งเงินหรือทรัพย์สินมาสนับสนุนผู้นำตลอดจนเจ้าหน้าที่ รัฐบาลของประเทศเกิดใหม่ได้มากอย่างเช่นประเทศค่ายทุนนิยมตะวันตกซึ่งมั่งคั่ง แต่ประเทศนายทุนตะวันตกก็ถูกประเทศเกิดใหม่เป็นจำนวนไม่น้อย เพิ่งเล็งว่าประเทศเหล่านี้เป็นพวกนักขูดรีดเดิม ถึงปัจจุบันก็อาจยังมีอุปนิสัย เดิมอยู่ อันจะวางใจได้ยาก

ประเทศค่ายทุนนิมนั้นโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นหัวเรือใหญ่ เห็นว่าประเทศเกิดใหม่เหล่านี้หากปล่อยให้มิสภาพแร้นแค้นไม่พัฒนา ทางเศรษฐกิจ ทางพาณิชย์กรรมและอุตสาหกรรมแล้ว ประเทศเหล่านี้ก็จะเข้าไปอยู่ค่ายประเทศเครือคอมมิวนิสต์ได้ เพราะความลำบากยากจนนั่นเองเป็นที่เพาะเชื้อคอมมิวนิสต์ได้ดี ดังนั้นจึงคิดจะช่วยให้ประเทศ เกิดใหม่พัฒนา นับได้ว่านโยบายให้ประเทศเกิดใหม่พัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมเป็นนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างหนึ่งของสหรัฐอเมริกา ดังเจ้าหน้าที่หน่วย AID ของ

สหรัฐอเมริกาได้แสดงความ พัฒนาทางการเมืองนั่นก็คือ ความมั่นคงทางการเมืองแบบนิยมนอเมริกา ต่อ ด้าน คอมมิวนิสต์”

ความพยายามของประเทศประชาธิปไตยตะวันตก ที่จะทำให้ ประเทศเกิดใหม่มีการปกครองแบบ ประชาธิปไตยเหมือนกันกับตน จะได้มี ทักษะและอุดมการณ์ไปในทางเดียวกัน นั่นก็คือหวังผลว่าประเทศ เหล่านี้ จะต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วยกลับประสบความสำเร็จเพียงส่วนเดียว คือ มีเพียงระบอบการปกครอง ที่มุ่งต่อต้านคอมมิวนิสต์เป็นสำคัญ แต่ก็ละทิ้ง แนวทางประชาธิปไตยอย่างตะวันตก

ฉะนั้นในประเทศเกิดใหม่บางแห่งจึงปรากฏว่าประเทศ ค่ายตะวันตกกลับต้องยอมเห็นการล้มเลิก ระบอบการปกครองแบบ ประชาธิปไตยอย่างที่มีอยู่ในประเทศของตน หรือที่ตนได้ยึดเป็นหลักการ ปกครอง หรือที่ตนชื่นชมอยู่ รัฐบาลของประเทศเกิดใหม่จำนวนไม่น้อยเลย ที่ได้รับการสนับสนุนทั้งทางอาวุธและทาง เงินทองจากสหรัฐอเมริกาและ มิตรประเทศค่ายตะวันตกกลับพากันใช้ระบอบการปกครองแบบเผด็จการ อีก ด้วย ความข้อนี้อันผู้บริหารประเทศสหรัฐอเมริกาเองก็ได้เคยยอมรับและ แสดงทัศนคติว่าจะไม่ส่งเสริมต่อไปโดยถือ ความกลัวคอมมิวนิสต์จนเลอะ จนกระทั่งละทิ้งการปฏิบัติหรือสนับสนุนประชาธิปไตยแบบตะวันตกนั้นเป็น ข้อผิดพลาด

“ปัจจุบันนี้เรา (หมายถึงสหรัฐอเมริกา) ได้หลุดพ้นจากความกลัว คอมมิวนิสต์ที่เกินขนาดไป ความ กลัวแบบนั้นครั้งหนึ่งทำให้เราอึดอัด ผู้เผด็จการใด ๆ ก็ตามมีส่วนร่วมในความกลัวแบบนี้กับเรา”

ความเป็นเผด็จการนี้เองนับเป็นจุดอ่อนที่สำคัญอย่างยิ่งเพราะเมื่อ ก่อนกลุ่มประเทศค่ายตะวันตกที่ อ้างถึงประชาธิปไตยบูชาประชาธิปไตยเป็น หลัก มิได้ช่วยอย่างจริงจัง หรือถ้าช่วยก็ไม่อาจจะทำให้รัฐเกิดใหม่ มีการ ปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างตะวันตกได้ และบางคราวกลับไปสนับสนุน รัฐบาลและระบอบการ ปกครองที่ถอยหลังเข้าคลอง อันได้แก่ระบอบ เผด็จการที่จัดเสรีภาพและความเป็นอิสระเสรีทำให้ชาวเมืองของ ประเทศ ที่อยู่ใต้ระบอบการปกครองเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นพวกที่ได้รับการศึกษาสูงหรือ ต่ำก็ตาม พลอยขาด ความเชื่อถือและยึดมั่นในแนวประชาธิปไตยอย่างที่ สหรัฐอเมริกาและพวกตะวันตกอ้าง ด้วยเหตุว่าผู้ที่วาง นโยบายของประเทศ ผู้นำค่ายตะวันตกกระทำการได้ไม่เหมือนอย่างที่อ้างและเปิดทางให้ฝ่ายค่าย คอมมิวนิสต์ ได้มีโอกาสโจมตีและกล่าวหาได้มากขึ้น

ทางฝ่ายกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์นั้นมีนโยบายอยากให้ประเทศ เกิดใหม่พัฒนาตามแบบตนเหมือนกัน เพราะถือหลักว่าสิ่งของในโลกเป็น อนิจจัง เป็นของไม่แน่นอนหรือคงที่ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไป ที่จริงตั้ง แต่ทฤษฎีวิวัตนิยมประวัติศาสตร์ (Historical Materialism) ของ คาร์ล มาร์กซ์เองได้แสดงถึงหลักการพัฒนา อย่างเห็นได้ชัดเมื่อเชื่อในหลักการ เปลี่ยนแปลง กลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์จึงปรารถนาที่จะให้สังคมแต่ละแห่ง เปลี่ยนแปลงไปแบบคอมมิวนิสต์ เป็นทั้งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองควบคู่กันไป

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างประเทศภายหลังสงครามโลก ครั้งที่สอง และการมีประเทศเป็น จำนวนมากเกิดขึ้นในโลก โดยมีฐานะทาง นิติบัญญัติเป็นรัฐเอกราช ทรงอำนาจอธิปไตยไม่ด้อยไปกว่าประเทศอื่น ใดในโลก ได้มีผลทำให้มีการขยายขอบเขตการศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์เกี่ยวกับการ ปกครองเปรียบเทียบ ซึ่งแต่เดิมจำกัดอยู่เพียงการศึกษาประเทศมหาอำนาจ เจ้าลัทธิจักรวรรดินิยมในยุโรปและอเมริกาเหนือ อันมี

สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร อังกฤษ สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหภาพโซเวียต มาเป็นการศึกษา เกี่ยวกับประเทศเล็กประเทศน้อยในเอเชีย แอฟริกา และละตินอเมริกาด้วย

การขยายขอบเขตหรือการศึกษาทางการเมืองดังกล่าว นอกจาก นักวิชาการจะพร้อมใจศึกษาแล้ว รัฐบาลของประเทศที่เจริญทางอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรมกับรัฐบาลของเจ้าอาณานิคมเดิมก็ยังกระตือรือร้นและส่งเสริมเป็นอย่างดีด้วย มีการตั้งโครงการเพื่อการศึกษาในดินแดนใหม่ๆ มากมาย รัฐบาลและหน่วยงานเอกชนต่างให้เงินอุดหนุนและเงินทุนเพื่อการ ศึกษาและวิจัยอย่างเต็มที่ มีทั้งส่งคนของประเทศผู้ทำการศึกษาออกไป เรียนรู้เกี่ยวกับประเทศใหม่และรับเอาคนของประเทศเหล่านั้นมาศึกษาใน ประเทศตนเองสารและหนังสือหลายฉบับยืนยันอย่างเปิดเผยว่าในระยะ พ.ศ. 2493 - 2513 นับเป็นช่วงสองทศวรรษที่ การศึกษาประเทศเกิดใหม่จำเริญ อย่างเต็มที่ การศึกษาของนักการศึกษานั้นอาจกล่าวได้ว่าอาจเป็นการศึกษาเพื่อการศึกษาเป็นสำคัญ แต่สำหรับหน่วยงานรัฐบาลนั้นได้มีการศึกษา วิจัยแบบลับๆ ซึ่งประเทศที่ถูกศึกษาไม่มีโอกาสทราบเลย โดยเฉพาะ ศึกษาเพื่อผลทางการเมือง สำหรับนักการศึกษานั้นก็มี 2 แบบ คือ แบบแรกอย่างทีกล่าวมาแล้วเป็นการศึกษาเพื่อหาข้อมูลที่มีหวังผลทางการเมืองแต่อย่างที่สองศึกษาเพื่อขายผลวิจัยอย่างลับๆ ให้แก่ผู้ที่ต้องการประโยชน์ทาง การเมือง

ไม่ว่าการศึกษาเกี่ยวกับประเทศเกิดใหม่จะเพื่ออะไรก็ตามผู้ศึกษา ซึ่งเอาทฤษฎีและความคิดทางรัฐศาสตร์มาประยุกต์ให้เข้ากับประเทศเกิดใหม่ ที่มีสภาพการณ์หลายอย่างแตกต่างจากของตนออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ก็พบว่าวิธีการศึกษาแบบเดิมที่ พิเคราะห์ด้านสถาบันและนิตินัยเป็นสำคัญนั้นมิจุดอ่อนมากในการที่จะ ศึกษาประเทศที่มีสถาบันทางการเมืองไม่เป็นไปตามแบบพิมพ์ของประเทศ ตะวันตก เช่นบางประเทศอาจมีการแบ่งอำนาจการปกครองเป็นอำนาจ นิตินัยปฏิบัติ บริหาร ตุลาการ มีเลือกตั้ง มีพรรคการเมือง แต่ระบบการ ปกครองของประเทศเหล่านั้นอาจมิใช่การปกครอง “ประชาธิปไตย” ที่ฝ่าย ตะวันตกอ้างและบูชาอยู่ก็ได้ ฉะนั้น นักรัฐศาสตร์ของตะวันตกจึงได้คิด ศึกษาเน้นที่ “หน้าที่” ของหน่วยงานต่าง ๆ ในชาติเป็นสำคัญ

ก่อนที่จะได้พิจารณาแบบอย่างของการพัฒนา ซึ่งประเทศที่กำลังพัฒนากำลังแสวงหาเราควรจะได้หัน มาพิจารณาคำว่า “พัฒนา” เสียก่อนว่า เราจะหมายถึงสิ่งใดอย่างน้อยที่สุดในข้อเขียนนี้ถือว่าการพัฒนา (ซึ่ง ภาษา อังกฤษว่า development) นั้นต่างกับการเจริญเติบโต (ซึ่งภาษาอังกฤษใช้ว่า growth) ทั้งนี้ก็โดยการ นำเอาแนวการพิจารณาทางด้านเศรษฐกิจมาใช้ ที่ กล่าวว่าการเจริญเติบโตหมายถึงลำดับการของการ เปลี่ยนแปลงของสิ่งของสิ่งหนึ่ง โดยมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเสียใหม่ด้วยหรืออย่างทีคินเคิลเบอร์เกอร์ (Charles P. Kindleberger) ได้อุปมาเปรียบเทียบกับสภาพของคนเราไว้ ว่าการเจริญเติบโตของคนนั้นจะ พุ่งเลี้ยงกันทีความสูงและน้ำหนัก แต่การ พัฒนาของคนนั้นจะมุ่งไปที่การเปลี่ยนแปลงในความสามารถที่จะ ปฏิบัติหน้าที่ เป็นต้น หรือการที่เด็กโตวันโตคืนตามอายุก็ถือว่าเป็นเรื่องของการเติบโต ส่วนการให้การศึกษาที่ เปลี่ยนแปลงนับว่าเป็นเรื่องของการพัฒนา

ขณะนี้นอกจากคำว่าพัฒนาแล้ว ยังมีคำว่าการทำงานหรือเปลี่ยนให้ ทันสมัย (modernization) อยู่ อีกด้วย คำนี้มีกล่าวถึงกันมาก โดยเป็นที่ เข้าใจว่ามีความหมายใกล้เคียงกันบ้าง แตกต่างกันบ้างตามขั้นตอน ฉะนั้นจึง ขอยกมาพิจารณาเสียก่อน

การเปลี่ยนให้ทันสมัยในทางวิชาการที่ใช้กันอยู่เป็นคำอธิบาย กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในชุมชนที่ยังพัฒนาน้อย เพื่อให้มีความเปลี่ยนแปลงเหมือนอย่างชุมชนที่ได้พัฒนามาแล้ว นักวิชาการได้ให้คำจำกัด ความและแสดงทัศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้หลายความคิด

นักวิชาการทางสังคมวิทยาอย่าง เอส. เอ็น. ไอเซนสตัดด์ ได้กล่าว ถึงการเปลี่ยนให้ทันสมัยในเชิงประวัติศาสตร์เอาไว้ว่า การเปลี่ยนให้ทันสมัย เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปตามระบบสังคมเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่ง ได้พัฒนามาแล้วในยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือในช่วงเวลาคริสต์ศตวรรษ ที่ 17 ถึง 19 ต่อจากนั้นก็ได้เผยแพร่เข้ามาสู่ดินแดนอเมริกาใต้และเอเชีย ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และ 2019 ถ้าจะพูดกันง่ายๆ ก็คือการเอาอย่างฝรั่งใน แง่สังคมเศรษฐกิจและการเมืองนั่นเอง ระบบเศรษฐกิจก็เป็นระบบทุนนิยมระบอบการเมืองก็เป็นระบอบประชาธิปไตย

นักวิชาการอีกคนหนึ่ง มาเรียน เลวี (Marian Levy) ได้ให้ความ หมายของการทำให้ทันสมัยโดยโยงไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ เทคโนโลยีวิทยาว่า ยังมีการใช้ทรัพยากรแห่งอำนาจมากขึ้นเท่าใด และการใช้อุปกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่าใดก็ย่อมบ่งถึงขีดขั้นของการเปลี่ยน ให้ทันสมัยมากขึ้นเท่านั้น ส่วน ซี. อี. แบล็ค (CE. Black) นั้นมองการ เปลี่ยนสังคมให้ทันสมัยว่าเป็นกระบวนการซึ่งสถาบันได้รับการปรับตัวเองให้ สอดคล้องกับภาระหน้าที่ซึ่งเปลี่ยนแปลง หรืออย่างที่ตั้งคาร์วาร์ต รัสเตาน์ (Dankwart Rustow) เห็นว่าการเปลี่ยนให้ทันสมัยเป็นกระบวนการ ขยายเขตอย่างรวดเร็วของการควบคุมธรรมชาติด้วยการที่มีความร่วมมือ ร่วมใจกันอย่างใกล้ชิดระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

หากจะดูแนวความคิดของนักรัฐศาสตร์ไทยเกี่ยวกับเรื่องนี้บ้าง ลิขิต ธีรเวคิน ในวิทยานิพนธ์ของเขา กล่าวว่า การเปลี่ยนให้ทันสมัยนั้นหมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่โครงสร้าง ของสังคมโดยการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีสมรรถภาพทางเศรษฐกิจและ ความเท่าเทียมกันในสังคมเป็นบรรทัดฐานที่สำคัญ

เมื่อดูมาถึงตอนนี้ ก็อาจเห็นได้ว่าการเปลี่ยนให้ทันสมัยนั้นใน ทางการเมืองก็ไม่แตกต่างกันมากนักกับการพัฒนาทางการเมือง (political development) ซึ่งได้มีการกล่าวกันมาก่อนแล้วในสังคมไทย และสำหรับนักวิชาการต่างชาติเองก็เห็นว่าการทำให้ทันสมัยทางการเมือง กับการพัฒนา ทางการเมืองเป็นศัพท์ที่อาจใช้แทนกันได้ หรือหากจะมีความขยายต่างกัน บ้างก็อยู่ที่นักเขียนแต่ละท่าน

พิจารณาในความหมายของคำทั้งสองว่ามีความเหมือนกันเช่นนี้ เราก็น่าจะดูว่านักคิดนักเขียนไทย เคยมีความเห็นอย่างไรในเรื่องนี้

ณรงค์ สินสวัสดิ์ เขียนไว้ในบทความของเขาว่า “ คำว่าการพัฒนาการ ทางการเมือง (political development) นั้น มีความหมายแตกต่างกันไป หลายประการ แต่ในทางรัฐศาสตร์นั้น คำว่า การพัฒนาการทางการเมือง หมายถึงสิ่ง 3 ประการคือ ความเป็นประชาธิปไตยของระบบการเมือง ความ สามารถของระบบการเมือง และการที่โครงสร้างทางการเมืองแยกเป็นหน่วยย่อย ๆ มีหน้าที่ต่างกัน” และณรงค์ สินสวัสดิ์ก็ได้ อธิบายความหมายของ เขาต่อไป ดูจากความหมายนี้แล้วจะเห็นว่าณรงค์ มองการพัฒนาการเมือง ที่แคบกว่า เพราะมองแต่เพียงความเป็นประชาธิปไตยของระบอบการเมือง ที่จริง การพัฒนาการเมืองย่อมจะเกิดได้ในระบอบการเมืองที่ไม่เป็น ประชาธิปไตยด้วยก็ได้

ชโยนนต์ สมุทวณิช นักรัฐศาสตร์ไทยอีกท่านหนึ่งเขียนเอาไว้ว่า “การพัฒนาการเมือง” (political development) นี้ บางท่านเรียกว่าการ เปลี่ยนแปลงทางการเมือง (political change) หรือการทำให้ระบบการเมือง ทันสมัยขึ้น (political modernization) ซึ่งล้วนแต่หมายความถึงการ เปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ดีขึ้น ทันสมัยขึ้นกว่าที่เป็นอยู่เดิมแล้วทั้งนั้น ใน การตัดสินว่าระบบการเมืองชนิดใดจะถือได้ว่าเป็นบรรทัดฐานสำหรับที่จะ เป็นแบบอย่างที่ดีและทันสมัยส่วนมากมักจะนำเอาระบบการเมืองของ ประเทศที่พัฒนาแล้วและเป็นประชาธิปไตยมาเป็นเครื่องวัด”²⁶ ชโยนนต์ ใช้ คำว่า “ส่วนมาก” ฉะนั้นจึงมิได้หมายความว่าระบอบการเมืองอื่นจะใช้เป็น เครื่องวัดไม่ได้อีกแล้ว ชโยนนต์ สมุทวณิช ยังได้ยกเอาความหมายของการ พัฒนาเมือง 10 ข้อที่ **ลูเซียน พาย** ว่าไว้มาแสดงให้ดู

1. การพัฒนาการเมืองในฐานะที่เป็นปัจจัยทางการเมืองอันจำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ
2. การพัฒนาการเมืองหมายถึงการที่มีระบบการเมืองแบบเดียว กับสังคมที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมสูง
3. การพัฒนาการเมืองหมายถึงการที่ประเทศหนึ่งๆ มีระบบการเมือง ที่ “ทันสมัย”
4. การพัฒนาการเมืองในฐานะที่เป็นเครื่องช่วยส่งเสริมให้รัฐ ประชาชาติ (nation state) ดำเนินไปด้วยดี
5. การพัฒนาการเมืองคือการพัฒนาการบริหารราชการและระบบกฎหมาย
6. การพัฒนาการเมืองได้แก่การระดมคนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการเมืองมากกว่าที่เป็นอยู่เดิม
7. การพัฒนาการเมืองได้แก่การสร้างการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย
8. การพัฒนาการเมืองคือการที่มีการเปลี่ยนแปลง (ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม) เกิดขึ้นอย่างเป็นระเบียบและมีเสถียรภาพ
9. การพัฒนาการเมืองเป็นการระดมสรรพกำลังจากทรัพยากร ทั้งตามธรรมชาติและกำลังคน เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ (Mobilization) และการรวมอำนาจรัฐ
10. การพัฒนาการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทาง สังคมที่สลับซับซ้อนหลายด้าน (multi-dimensional process of Social change)

จากความหมายที่ **ลูเซียน พาย** ว่าไว้ก็เห็นว่าข้อเสนอของพาย ได้ ครอบคลุมและบ่งลักษณะการพัฒนาการเมืองอย่างเพียงพอ อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีนักวิชาการชาวตะวันตกบางคนแสดงความเห็นเพิ่มเติมชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาทางการเมืองและการทำให้สังคมทันสมัยทางการเมืองนั้นต่างกัน อยู่บ้าง แม้จะเกี่ยวพันกันอยู่เป็นอย่างมากก็ตามที่ เจมส์ เอ. บิล กับ โรเบิร์ต ฮาร์ดเกรฟ (James A. Bill and Robert L. Hardgrave Jr.) ได้ชี้ว่าการ พัฒนานั้นให้ดูที่ความสามารถในการสนองตอบของระบบที่เกี่ยวข้องกับการ เรียกร้องหรือปัญหาที่เกิดขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยนั้นดูการ เปลี่ยนแปลงซึ่งเกี่ยวข้องกับการที่มนุษย์ควบคุมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงเป็นการดูการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับการปฏิบัติทางเทคนิควิทยาและทางวิทยาการในช่วงระยะเวลา 400 ปีที่ผ่านมา

พิจารณาข้อเสนอมติและแนวความคิดของผู้รู้ดังที่กล่าวมาแล้วพอจะ เห็นได้ว่า การดูกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ทันสมัยนั้นจะต้องดูแง่มุม ต่าง ๆ ของการเปลี่ยนแปลงในดินแดนนั้น ๆ เป็นสามด้าน

ด้วยกัน ได้แก่ การมองดูทางด้านเทคนิควิทยาอย่างหนึ่ง ด้านรูปแบบขององค์การอีกอย่างหนึ่ง และด้านทักษะและความนึกคิดอีกด้านหนึ่ง

ทางด้านเทคนิควิทยานั้นมักจะดูกันมากที่การพัฒนาอุตสาหกรรม และเพลิงที่ความแตกต่างกันระหว่างสังคมก่อนที่จะมีการพัฒนาทาง อุตสาหกรรม กับสังคมที่พัฒนาทางอุตสาหกรรมแล้ว ทางด้านรูปแบบของ องค์การนั้นก็ดูการกระจายตำแหน่งและความซับซ้อนขององค์การในสังคม ในทางด้านทักษะและความนึกคิดก็ดูที่การใช้เหตุผล และเชื่อในสิ่งที่เป็น วิทยาศาสตร์มากกว่าการเชื่อถือหลงใหลมงายอยู่กับสิ่งที่ลึกลับและอภินิหาร

เมื่อศึกษาพิจารณาแนวความคิดของท่านผู้รู้ทางรัฐศาสตร์ทั้งในและ นอกประเทศดังที่กล่าวมาแล้ว ผู้ศึกษาก็มีความเห็นว่าการทำให้ทันสมัย ทางการเมืองเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในสังคมที่ยังไม่ เจริญและมีระบอบการเมืองแบบที่ล้าหลัง กระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไป โดยการเลียนแบบหรือเอาอย่างระบอบการเมืองแบบใหม่ของสังคมที่มีความ เจริญมากกว่า โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาทางด้านความนึกคิดที่มีเหตุผล การสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและการจัดองค์การบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้โดยใช้ความรู้ความสามารถทางเทคนิควิทยาเพื่อช่วยให้มี ความเจริญก้าวหน้า ซึ่งการเปลี่ยนสังคมให้ทันสมัยทางการเมืองที่ว่ามานี้ หากประสบความสำเร็จก็จะมีพัฒนาทางการเมืองเกิดขึ้น แต่ถ้าพลาด พลังด้วยประการใด ๆ ก็อาจมีความผูกพันทางการเมืองได้เหมือนกัน ฉะนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จะขอใช้ความหมายในเรื่องการพัฒนาการเมืองดังที่กล่าว มาแล้วนี้มาพิจารณาศึกษาภาวะการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย และบทบาท ของรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้น